

GEORGE SAUNDERS
Κολυμπώντας στη λιμνούλα υπό βροχών

Όπου τέσσερις Ρώσοι κλασικοί δίνουν μαθήματα δημιουργικής γραφής, ανάγνωσης και ζωής

Μελέτη
Μετάφραση: Ανδρέας Παπιάς
Σελ. 542
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 2023

Ανοιχτό Βιβλίο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΜΙΣΣΑ ΦΑΪΣ

Μαθήματα δημιουργικής γραφής... άνευ διδασκάλου!

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ Ν. ΠΕΡΑΝΤΩΝΑΚΗ

Τον τελευταίο καιρό -πιθανότατα και λόγω της επίδρασης των μαθημάτων δημιουργικής γραφής που ανθούν στην Ελλάδα- μεταφράζονται τακτικά βιβλία δημιουργικής ανάγνωσης, στα οποία οι συντάκτες τους ξεκλειδώνουν κλασικά κείμενα. Από το «Πώς δουλεύει η λογοτεχνία» του Τζέιμς Γουντ (Αντίποδες, 2023) μέχρι τα δύο προκείμενα εγχειρίδια, Αγγλοι και Αμερικανοί καθηγητές επιχειρούν να δείξουν πώς χτίζεται ένα καλό έργο, ώστε να εγείρει την προσοχή του αναγνώστη.

Στην ουσία μια κοινή τάση που παρατηρώ είναι ότι επανέρχεται η εκ του σύγχρονου ανάγνωση, το γνωστό από παλιότερες εποχές close reading, αλλά με άλλο τρόπο και με άλλο σκοπό. Τώρα δεν επιδιώκει να αναδείξει τα πραγματολογικά στοιχεία του κειμένου ή τα αισθητικά του μέσα, αλλά να παρακολουθήσει την πορεία ξετυλίγματος της αφήγησης, ώστε να φανεί η λογοτεχνική αποτελεσματικότητά της. Ο τρόπος με τον οποίο ξεκινάει ένα διήγημα, οι προσδοκίες που χτίζει, τα διλήμματα που θέτει και σταδιακά λύνει (ή δεν λύνει), η δομή εν γένει η οποία κινείται με δεξιοτεχνία και αγαστές αναλογίες κ.ά. είναι τα ορόσημα που πείθουν τον αναγνώστη αφενός να συνεχίσει την ανάγνωση κι αφετέρου να μηθεί κλιμακωτά σε έναν άλλο τρόπο σκέψης.

Ο George Saunders το κάνει αυτό καταφεύγοντας σε διηγήματα τεσσάρων Ρώσων κλασικών του 19ου αιώνα. Παραθέτοντας ολόκληρα διηγήματα των Αντόν Τσέχοφ, Ιβάν Τουργκένιεφ, Λέοντος Τολστόι και Νικολάι Γκογκόλ, παρακολουθεί τη δομή που χτίζει ο εκάστοτε πεζογράφος, επιμένει στις προσδοκίες που γεννά στον αναγνώστη, αποκωδικοποιώντας κάθε σημαντικό ορόσημο του βιβλίου, και εξηγεί πώς όλα αυτά ξεδιπλώνονται ώστε να έχουμε ένα θελκτικό αλλά και στοχαστικό ή συναισθηματικό αποτέλεσμα. Με μια δομιστικού τύπου ερμηνεία ο Αμερικανός συγγραφέας και δοκιμιογράφος μελετά πώς κάθε νήμα του κειμένου επιτρέπει πολ-

υπλάτες εισόδους και εξόδους, μία από τις οποίες επιλέγει ο συγγραφέας για να πετύχει τον στόχο του.

Ο G. Saunders γράφει με αφηγηματικό τρόπο. Γράφει όπως θα μιλούσε προφορικά. Γράφει όπως, φαντάζομαι, διδάσκει. Κάθε κείμενο από αυτά που συζητά είναι μια δομημένη κατασκευή, που ακολουθεί ένα μονοπάτι, αυτό που επέλεξε ο διηγηματογράφος του, συνδυάζοντας χαρακτηριστικές, μηνύματα και περιγραφές και καταφεύγοντας σε παρεκβάσεις μόνο όταν πραγματικά αυτές έχουν κάτι να δώσουν στην «καρδιά της ιστορίας». Και μέσα από κάθε διδασκαλία, εξαγονται χρήσιμα συμπεράσματα, όπως ότι η μυθοπλασία δεν προσφέρεται για να εκφράσει ο συγγραφέας τις δικές του απόψεις για τη ζωή (δεν είναι δοκίμιο) ή ότι στην πορεία της αφήγησης χρειάζονται τα κατάλληλα «βενζινοδικα», ώστε να προχωρά φυλακισμένο το αμάξι του αναγνώστη.

Ο Terry Eagleton από την άλλη είναι πιο τυπικά ακαδημαϊκός. Χωρίζει το βιβλίο του σε θέματα, όπως το ξεκίνημα, τον χαρακτήρα, την αφήγηση, την ερμηνεία και την αξιολόγηση, πάνω στα οποία συσσωρεύει πολυάριθμα παραδείγματα από την αγγλόφωνη λογοτεχνία. Με αυτόν τον τρόπο προβληματίζεται και προβληματίζει για το πώς ένα έργο αρχίζει, ποια ερωτήματα θέτει και πώς η γλώσσα μπορεί να τα υπηρετήσει και να θέλξει τον αναγνώστη. Πώς οι χαρακτήρες, ενώ είναι αληθοφανείς, δεν μπορούν να εκλαμβάνονται ως αληθινά πρόσωπα και πώς ισορροπούν ανάμεσα στην τυποποίηση και την ιδιαιτερότητά τους. Πώς στήνεται μια αφήγηση, πώς ορθώνεται ένας αφηγητής, με την οπτική του γωνία και συχνά με την αναξιοπιστία όσων λέει, πώς η ρεαλιστική αφήγηση επιδιώκει ένα είδος τάξης σε αντίθεση με τα (μετα)μοντερνιστικά κείμενα όπου κυριαρχούν πολλά είδη εντροπίας. Πώς ερμηνεύουμε ένα έργο και πώς ο αναγνώστης με τις προσλαμβάνουσες του καθορίζει, βάζει και των νέων θεωριών, το νόημα. Εν τέλει, τα λογοτεχνικά έργα έχουν μια εγγενή αξία ή αυτή καθορίζεται σε κάθε εποχή με άλλο τρόπο;

Terry Eagleton

BY LIBRARY OF CONGRESS LIFE/COMMONS WIKIMEDIA.ORG

George Saunders

Ο καθηγητής Αγγλικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο του Λάνκαστερ πιάνει πικρά θέματα της σύγχρονης θεωρίας της λογοτεχνίας και προσπαθεί, φτιάχνοντας οδούς σκέψης, να τα ξεδιπλώσει. Δεν οργανώνει όσα λέει βάσει κατηγοριοποιησών ή χαρτών, αλλά κινείται λίγο συνειρμικά περνώντας μέσα από κείμενα και μορφές αφήγησης. Ετσι απλώνει δίκτυα λογοτεχνικής σκέψης τόσο για τον αναγνώστη, που θέλει να είναι υποψιασμένος, όσο και για τον φέρελπι συγγραφέα, που θέλει να μπηθεί σε έναν πολύπλευρο κόσμο, αυτόν της πεζογραφίας.

Τα δύο βιβλία διαφέρουν πολύ αλλά μοιάζουν κιόλας. Ρώσους συγγραφείς ο G. Saunders, Αγγλους και Αμερικανούς ο T. Eagleton, προφορική αφηγηματικότητα ο πρώτος, πιο ακαδημαϊκό λόγο ο δεύτερος. Όμως και τα δύο, με μια άτυπη δομιστική σύλληψη της πεζογραφίας, διερευνούν συγγραφικές επιλογές και μορφές κειμενικής πληροφορητικότητας, για να ξεναγήσουν στο δαιδαλώδες δάσος της λογοτεχνίας. Ετσι οι συγγραφείς τους επιχειρούν να καταθέσουν την πείρα τους, ώστε να διδάξουν τους τρόπους με τους οποίους οι καταξιωμένοι δημιουργοί-υποσυνείδητα συνήθως- καταστρώνουν το σχέδιο του έργου τους, αξιοποιώντας χαρακτηρισ, αφηγητές, δομικά στοιχεία και κορυφώσεις.

Μπορούν όλα αυτά να αποκωδικοποιήσουν τη μαγεία της λογοτεχνίας και να διδάξουν τρόπους γραφής; Αν λάβουμε υπόψη τους «Τραγουδιστές» (1850) του Ιβάν Τουρκένιεφ, που αναλύει ο G. Saunders, διήγημα στο οποίο δύο άντρες συναγωνίζονται στο τραγούδι και νικά όχι αυτός με την καλύτερη τεχνική αλλά ο άλλος, χάρη στο συναίσθημα που εκπέμπει και συγκλονίζει το κοινό του, τότε όχι. Επειδή όμως η λογοτεχνία δεν είναι μεταφυσική σύλληψη, αλλά ανθρώπινη κατασκευή, όσο τη μελετάμε, τόσο θα προσεγγίζουμε την ουσία της, έστω κι αν -θα θέλαμε- να μην τη φτάσουμε ποτέ. Οι δυο οδηγοί δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής θέτουν ερωτήματα και με ενδεικτικά παραδείγματα εξηγούν πώς οι μεγάλοι συγγραφείς τα απάντησαν. Επομένως, όσο κανείς διαβάσει τα κείμενα αυτά καθαυτά και καθοδηγείται από μη δεσμευτικές προσεγγίσεις, αντιλαμβάνεται τι ήδη έχει γίνει, τι μπορεί ο ίδιος να κάνει και τι αποτελέσματα θα έχει, μολονότι κάθε καινοτομία θα επιδιώκει να ξεφύγει από τα υπάρχοντα (ρεαλιστικά) καλούπια.

Οι δυο οδηγοί δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής θέτουν ερωτήματα και με ενδεικτικά παραδείγματα εξηγούν πώς οι μεγάλοι συγγραφείς τα απάντησαν. Επομένως, όσο κανείς διαβάσει τα κείμενα αυτά καθαυτά και καθοδηγείται από μη δεσμευτικές προσεγγίσεις, αντιλαμβάνεται τι ήδη έχει γίνει, τι μπορεί ο ίδιος να κάνει και τι αποτελέσματα θα έχει, μολονότι κάθε καινοτομία θα επιδιώκει να ξεφύγει από τα υπάρχοντα (ρεαλιστικά) καλούπια

TERRY EAGLETON

Πώς να διαβάζουμε λογοτεχνία

Μελέτη

Μετάφραση: Μυρσίνη Γκανά

Σελ. 302

ΠΕΔΙΟ, 2024